

IV Tarptautinė konferencija dėl vystymosi finansavimo: už teisingumą, darną ir lygybę

Nauja globalių finansų vystymuisi vizija: Lietuvos pilietinės visuomenės požiūris

2025-06-20

Vilnius

Tikime, kad IV Tarptautinė konferencija dėl vystomojo finansavimo (ang. *Financing for Development 4 – FfD4*) yra istorinis šansas transformuoti pasaulinę ekonominio valdymo sistemą. Sparčiai didėjanti nelygybė, iššūkiai demokratijai, ekologinės katastrofos grėsmės ir gilėjanti skolų krizė verčia kurti naują finansavimo modelį, pagrįstą teisėmis, teisingumu ir tvarumu – atsižvelgiant į gamtos išteklių ribotumą.

Lietuva savo istorinėje raidoje patyrė transformacijos iššūkius ir šiandien remiasi demokratijos, žmogaus teisių, įtraukumo ir žaliųjų technologijų principais formuodama savo tiek valstybės bei visuomenės raidos, tiek vystomojo bendradarbiavimo strategijas. Šios vertybės turi būti įtvirtintos ir pasauliniuose finansiniuose sprendimuose. Lietuvos įsipareigojimai Europos žaliajam kursui, Darnaus vystymosi darbotvarkei 2030, Paryžiaus susitarimui bei kitoms tarptautinėms sutartims įkvepia siekti sisteminių pokyčių.

Vystomojo bendradarbiavimo nuoseklumas

Vystomojo bendradarbiavimo politikos nuoseklumas reiškia, kad visos politikos sritys – ekonominė, prekybos, klimato, migracijos ir saugumo politika – neturi

prieštarauti vystymosi tikslams, o turėtų juos papildyti. Šis principas įtvirtintas tiek ES teisėje (Lisabonos sutarties 208 straipsnis), tiek EBPO rekomendacijose. Vystymosi finansavimas ir tarptautinis bendradarbiavimas turi būti grindžiami **pagarba partnerių šalių savarankiškumui, lygybei ir ilgalaikiam poveikiui.**

Lietuva, kaip šalis donorė, siekia užtikrinti šio principo įgyvendinimą, tačiau reikalinga detali analizė, kaip kitos Lietuvos politikos sritys, ypač klimato ir investicijų politika, atitinka vystymosi tikslus. Reikalinga reguliari pažangos peržiūra, duomenų analizė ir poveikio vertinimai. Be to, reikia užtikrinti, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektai nebūtų naudojami kaip priemonė ekonominių ar geopolitinių interesų įtvirtinimui, o tarnautų partnerių šalių piliečių poreikiams. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas turi ne tik padėti vystymosi šalims, bet ir prisidėti prie pasaulinių problemų – klimato kaitos, nelygybės, konfliktų – sprendimo.

Vystomojo bendradarbiavimo politikos nuoseklumas bus itin svarbus aspektas Lietuvai ir artimiausiu metu, prisidedant prie Ukrainos atstatymo projektų. Skirtingų tematinų sričių (aplinkosaugos, žmogaus teisių, susisiekimo, sveikatos, švietimo ir kita) programos jau yra ir bus dar labiau reikalingos greitu metu, todėl būtina užtikrinti ir skirtingų vystomojo bendradarbiavimo aktorių bendradarbiavimą, koordinavimą, siekiant efektyvesnio rezultato.

Klimato finansai

Klimato kaitos stabdymo priemonių finansavimas yra esminis siekiant užtikrinti pasaulinę tvarumo ir klimato tikslų įgyvendinimą, tačiau finansavimo mechanizmai turi būti reformuoti. Klimato finansavimas turi būti ne tik didesnis kiekybiškai, bet ir skaidresnis, orientuotas į pažeidžiamiausias bendruomenes bei griežtai laikantis principų, užtikrinančių socialinį teisingumą ir lygybę. Reikalingas finansavimas turi būti skiriamas ilgalaikėms investicijoms į žaliąją ekonomiką, tvarią infrastruktūrą ir prisitaikymą prie klimato kaitos poveikio, o

sprendimų priėmimo procese būtina įtraukti visuomenės organizacijas bei vietos bendruomenes kaip pagrindinius partnerius. Tik tokiu būdu klimato finansavimas galės tapti efektyviu įrankiu kovojant su klimato krize ir užtikrinant teisingą pereinamąjį laikotarpį visiems pasaulio regionams.

Lietuva yra aktyvi klimato finansavimo dalyvė tiek per dvišales priemones, tiek per Europos Sąjungos daugiašales kanalus. Nuo 2014 m. Lietuva teikė paramą Rytų partnerystės šalims klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo srityse. Pavyzdžiui, bendradarbiaujant su Sakartvelu buvo finansuojami energetinio efektyvumo projektai mokyklose, o Moldovoje – vietinių bendruomenių gebėjimų stiprinimas prisitaikymo prie klimato kaitos kontekste. Būtina įvertinti šių programų poveikį ir jų tvarumą.

Teisingo ir darnaus finansavimo pagrindai

Teisingas ir darnus vystomasis bendradarbiavimas yra esminis siekiant skatinti pasaulinę socialinę, ekonominę ir ekologinę gerovę. Toks bendradarbiavimas grindžiamas **lygybės, skaidrumo, atskaitomybės ir partnerystės principais**, kurie leidžia efektyviau spręsti globalias iššūkius, tokias kaip skurdas, klimato kaita ir socialinė nelygybė.

Vystomojo bendradarbiavimo finansavimas turi būti orientuotas ne tik į trumpalaikius rezultatus, bet ir į ilgalaikį poveikį, palaikant tvarias ir pažeidžiamas bendruomenes. Lietuvai, kaip paramą teikiančiai šaliai, svarbu užtikrinti, kad jos finansavimo politika atitiktų šiuos pagrindinius principus, siekiant **didinti paramos efektyvumą**.

Raginame FfD4 procesuose palaikyti šiuos esminius principus:

1. **Žmogaus teisės ir tarptautinė teisė** – Visos vystomojo finansavimo politikos turi būti grindžiamos tarptautiniais žmogaus teisių dokumentais,

įskaitant Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją ir Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą. Finansavimas turi būti skirtas žmonių orumo užtikrinimui, o ne pelnui. Lietuvoje šį principą įgyvendina vystomojo bendradarbiavimo įstatymas (2013 m.), kuriame pabrėžiama, kad vystymo veikla negali būti atsiejama nuo žmogaus teisių principų.

2. **Klimato ir aplinkos teisingumas** – Klimato kaita nėra tik aplinkos klausimas – tai socialinis ir ekonominis teisingumo klausimas. Sprendimai turi atspindėti bendrą, bet diferencijuotą atsakomybę, įtvirtintą Paryžiaus susitarime.
3. **Lyčių lygybė ir įtraukus vystymasis** – Finansavimo politika turi spręsti sistemine lyčių nelygybę, o ne tik ją pripažinti. Tai reiškia, kad finansai turi būti nukreipiami į rūpybos ekonomiką, moterų švietimą, reprodukcinės teises ir moterų politinį dalyvavimą.
4. **Demokratinis ir dekolonizuotas valdymas** – Tarptautinės institucijos, įskaitant Pasaulio banką, TVF ir G20, turi būti pertvarkytos, kad visos šalys – ypač Globaliųjų Pietų – turėtų lygiavertį balsą. Šis principas yra svarbus kovojant su sistemine nelygybe ir neokolonijiniais mechanizmais.

Vidaus išteklių mobilizavimas ir sąžiningas apmokestinimas

- Progresiniai ir žalieji mokesčiai
- Biudžeto skaidrumas ir atvirumas

Vystomasis bendradarbiavimas teisingumui ir darnai

- Parama Rytų partnerystės šalims
- Parama Ukrainai
- Trigubos priežiūros principo taikymas (klimatas, lytis, žmogaus teisės)
- Pagalbos efektyvumo peržiūra

Nuo BVP prie gerovės rodiklių

- Alternatyvūs gerovės matavimo būdai

- Investicijos į statistikos sistemas
- Lyčių lygybė ir įtraukus vystymasis

Politikos rekomendacijos

1. Lietuva ir ES privalo užtikrinti, kad klimato finansavimas būtų skiriamas **papildomai** prie vystomojo bendradarbiavimo finansavimo, o ne vietoje jo.
2. Įsteigti nacionalinį tarpžinybinį koordinavimo mechanizmą, kuris užtikrintų vystomojo bendradarbiavimo politikos **nuoseklumą**, kaip numatyta ES ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) rekomendacijose.
3. Skatinti dalyvaujamąjį biudžetą ir socialinį dialogą visais vystomojo finansavimo lygmenimis, įtraukiant bendruomenes tiek Lietuvoje, tiek partnerių šalyse.
4. Palaikyti JT Skolos valdymo mechanizmo įkūrimą bei prisidėti prie skolos mainų už klimato kaitos mažinimą (angl. *debt for climate*) iniciatyvų, ypač šalyse, kurios yra pažeidžiamos tiek klimato, tiek ekonominiu požiūriu.
5. Integruoti lyčių poveikio analizę į visus finansavimo sprendimus, remiantis JT Moterų organizacijos metodologija.
6. Vystomojo bendradarbiavimo projektų rezultatų stebėsenai ir vertinimui naudoti ne tik BVP rodiklius, bet ir gerovės, lygybės, įtraukties, ekologinio poveikio bei rūpybos darbo indikatorius.
7. Vietos lygmens organizacijos geriausiai pažįsta savo bendruomenių poreikius ir turi unikalų gebėjimą veikti efektyviai. Lietuva turėtų aktyviau remti ir įtraukti vietos NVO, bendruomenių lyderius ir mikroįmones į finansavimo procesą, skatindama jų savarankiškumą ir gebėjimų stiprinimą.
8. Būtina užtikrinti, kad finansavimo mechanizmai būtų orientuoti į socialinį ar klimato teisingumą – padedant pažeidžiamiausioms grupėms išvengti dar didesnių netolygumų ir socialinės atskirties.

9. Vienas iš efektyviausių būdų užtikrinti darnią paramą – investuoti į gebėjimų stiprinimą tiek Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo specialistams, tiek partnerių organizacijoms. Tai apima mokymus, konsultacijas, bendrų veiklų organizavimą ir inovacijų diegimą.

Raginame Lietuvos valdžios institucijas aktyviai dalyvauti formuojant FfD4 darbotvarkę, pasisakant už tvarią, teisingą, solidarumo ir lygybės principais grįstą finansinę ateitį. Tik veikdami išvien su pasauline bendruomene, galime sukurti finansavimo sistemą, kuri tarnauja žmonėms, o ne įtvirtina įsisenėjusias sistemines privilegijas.

Vartotojų aljansas įgyvendina „Eurodad“ projekto „Connecting the Dots“ (ES DEAR programa) rėmuose finansuotą projektą (subkontraktą). Šis projektas yra iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos ir Užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo „LT AID“ lėšomis.

Už šioje pozicijoje pateiktą turinį atsako tik Vartotojų aljansas ir jis nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ir Užsienio reikalų ministerijos nuomonę.

Co-funded by
the European Union

